

Georg Wilhelm Friedrich Hegel
Tinin Fenomenolojisi

Önsöz

Giriş

Hegel'in Gazete İlanı

Çağdaşları ve Öğrencileri Hegel'i Anlatıyor



Almancadan Çeviren ve Yayına Hazırlayan:
Gürsel Göçmen ve Doğan Göçmen

Bu kitabın yayın hakkı PHOENIX YAYINEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Tinin Fenomenolojisi

Orijinal Ad: Phänomenologie des Geistes

Yazar: Georg Wilhelm Friedrich Hegel

Almancadan Çeviren ve Yayına Hazırlayan: Gürsel Göçmen ve Doğan Göçmen

Editör: M. Çağlar Karuç

Kapak Tasarımı ve Dizgi: İrem Nur Acar

©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

2026 Temmuz, Ankara

ISBN No: 978-605-7789-90-7

Phoenix Yayınevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 11003

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Baskı: Dedemat Matbaacılık

Sertifika No: 70086

Melih Gökçek Bulvarı 1447 Cadde No: 37

İvedik Organize Sanayi Yenimahalle-Ankara

Tel: 0507 932 59 30

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Georg Wilhelm Friedrich Hegel

Tinin Fenomenolojisi

Önsöz

Giriş

Hegel'in Gazete İlanı

Çağdaşları ve Öğrencileri Hegel'i Anlatıyor

İÇİNDEKİLER

HEGEL'İN FELSEFESİNİN ÖZÜ.....	7
HEGEL'İ ALMANCADAN KARŞILAŞTIRMALI OKUMAK	21
VORWORT	22
ÖNSÖZ	23
EINLEITUNG	122
GİRİŞ	123
HEGEL'İN GAZETE İLANI	149
ÇAĞDAŞLARI VE ÖĞRENCİLERİ HEGEL'İ ANLATIYOR.....	153

HEGEL'İN FELSEFESİNİN ÖZÜ

Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in *Tinin Fenomenolojisi* adlı devasa eserini çevirmeye takriben 10 yıl önce başladım. Tamamıyla gereksinimden kaynaklanan bir çabanın ürünüdür bu. O zamanlar Türkçe yazın dünyasında *Tinin Fenomenolojisi* üzerine ders verebilmek için öğrenciler için yeterince anlaşılır bir metin olmaması, beni bu ağır işin altına girmeye yöneltmiştir. Ne yazık ki burada anlatılması mümkün olmayan nedenlerden dolayı başka birçok projemde olduğu gibi bu da gecikti, çok gecikti. Fakat ben bu gecikmeyi bir olumsuzluk olarak almıyorum. Bu arada geçen zaman zarfında lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde verdiğim Hegel derslerinde kendi çevirmiş olduğum metinleri kullandım ve çeviriyi kolay okunabilirlik ve anlaşılabilirlik bakımından birçok kez gözden geçirdim. Bu pratik gözlem genellikle çeviriler yayınlandıktan sonra yapılıyor. Ancak elinizdeki metinler yayınlanmadan önce pratik olarak derslerde birçok kez öğrencilerle tartışılarak da gözden geçirilmiştir. Elinizdeki çeviri, Hegel'in Almanca orijinal diline en yakın Türkçe çeviridir. Felsefenin kendi zorluğunun dışında metinlerde kullanılmış olan dil ve ifade tarzından kaynaklanabilecek zorluklar en aza indirilmeye çalışılmıştır.

Sıklıkla eserin çevirisinin ne durumda olduğu soruluyor. Çeviriyi en kısa sürede tamamlayacağımı ümit ediyorum. Eserin hem daha yaygın okunmasını mümkün kılacağını umut ettiğim hem de okuru daha fazla

bekletmemek için çeviriyi bölümler hâlinde peyderpey her bölüme ilişkin araştırmayı kolaylaştıracak ve teşvik edecek kimi tarihi bakımdan önemli bulunduğum belgelerle Almanca ve Türkçe olarak yayınlamaya karar verdim. Ayrıca tüm bölümlerin ayrı fasikül kitaplar olarak yayınlanması, okumak için kuşkusuz büyük çaba gerektiren bu eserin üzerinde çalışmayı kolaylaştırabilir. En azından ben öyle olabileceğini umut ediyorum. *Tinin Fenomenolojisi*'nin bölümleri toplam olarak beş veya altı ayrı kitap olarak yayımlandıktan sonra eser, her aşamada Hegel araştırması yapmak isteyenlere en uygun bir şekilde tek kitap olarak yayınlanacaktır. Kitabı tam metin olarak edinmek isteyenlerin biraz daha beklemelelerini rica ediyorum.

Eşim Gürsel Göçmen'in eserin çevrilmesine büyük katkıları oldu. Burada yayınladığımız "Çağdaşları ve Öğrencileri Hegel'i Anlatıyor" başlıklı derlemenin ikimizin ortak emeği olmasının yanında, *Tinin Fenomenolojisi*'nin çevirisinde çok büyük emekleri vardır. İlk taslak çevirinin dil bakımından gözden geçirilmesi, bir Almanca öğretmeni olarak taslak çeviriyi iyileştiren önerilerin yapılması, çeviri metninin Almanca orijinal metinle karşılaştırılması; kısacası eserin Türkçe baskıya hazırlanmasında başından sonuna farklı aşamalarında katkısı o kadar çok ki kendisine basit bir şekilde bir teşekkürle yetinmek mümkün değildi. Bu nedenle eser, çeviren ve yayına hazırlayan olarak ikimizin adıyla yayınlanmaktadır.

Birinci kitabımız Hegel'in *Tinin Fenomenolojisi*'ne yazdığı "Önsöz", "Giriş", Hegel'in çağdaşlarının ve öğrencilerinin tanıdıklarına filozofa dair paylaştıkları gözlemlerinden yapılan derlemeden ve Hegel'in eserinin yayımlandığına ilişkin bizzat kendisinin kaleme aldığı düşünülen ve Bamberg Gazetesi'nde 28 Haziran ve 10 Temmuz 1807 ve Jena Genel Edebiyat Gazetesi'nin Zekâ Yaprağı'nda 28 Ekim 1807 tarihinde yayınlanan gazete ilanından oluşuyor. "Önsöz", her ne kadar *Tinin Fenomenolojisi*'ne önsöz olarak yayınlanmış olsa

da aslında, bu kitabın sonunda yayınladığımız gazete ilanından da anlaşılacağı üzere, Hegel'in tüm sistemine ilişkin tasarlanmış bir önsözdür ve bu bakımdan Hegel'in *felsefi manifestosu* niteliğindedir. Bu bakımdan Karl Marx'ın 1844 Elyazmaları'ından hareketle *Tinin Fenomenolojisi* için Hegel'in felsefesinin 'doğum yeri' denmesi son derece isabetlidir. Bu manifesto *Felsefi Bilimler Ansiklopedisi*'nde gerçekleştirilmiştir. "Giriş" bölümü, eserin kalınlığı, kapsamı ve içerik bakımından zenginliği dikkate alındığında oldukça kısa. Toplam olarak 17 paragraftan (73-89) oluşuyor. "Giriş" bölümünün birinci paragrafı olan 73. paragraf, felsefenin kuruluş ve her yeniden kuruluş döneminde tekrarlanan 'felsefede eşyanın kendisine dönüş' ibaresi ile başlıyor.

Felsefenin kurucusu olarak kabul edilen Thales'in tarihsel önemi, en başta onun dünyevi meselelerin uygun bir şekilde kavranabilmesi için dünyaya dair mitolojik efsanevi veya destan gibi anlatıdan eşyanın kendisine dönüş çağrısında yatar. Thales'ten sonra bu çağrı, her ne kadar en çok bilinen örneği Edmund Husserl ile anılsa da felsefenin her yeniden kuruluş döneminde tekrarlandı. Doğal olaylar mitolojik efsanevi anlatılarla değil, bilimsel çözümlemelere dayalı, mantıksal olarak temellendirilmiş bir şekilde doğaya içkin açıklanmalıdır. René Descartes'ın *cogito*'su dünyadan soyutlanarak kazanılır, ama bu soyutlama genellikle ve Edmund Husserl'den beri yanlışlıkla kabul edildiği üzere dünyaya yabancılaşmak anlamına gelmemektedir. Descartes, dünyayı parantez dışına atmaz. Descartes'ın *cogito*'su dünyada her şeyin her şey ile ilişkili ve nasıl ilişkili olduğunu görmek ve bu ilişkiler bütünü içinde kendi durumunu kavramak için, sanki dünyanın dışındaymış gibi dünyayı bir bütün olarak karşısına alır. Zira *cogito*, öznenin zihinde gerçekleştirdiği soyutlama yöntemi ile kendisini dünyanın dışına çekerek ulaştığı bir bakıştır ve bunu dünyayı bir bütün olarak karşısına alıp ona kuşbakışı bakmak için yapar. Dünyaya dair bu bütüncül bakış olmadan (başka türlü özne-nesne il-

işkisinden çok daha fazlası olan, yani tüm varolanları (*Dasein*) kapsayan bir varlık-bilinç ilişkisinin kurulması mümkün değildir) gerçeğin gerçekten ne olduğuna dair bir kavram oluşturmak mümkün değildir. Geçtiğimiz yüzyılda felsefede gerçeğe dair talep edilen bu bütüncül bakış anlamsız bir şekilde “totalitarizm” tartışmalarıyla ilişkilendirilmiştir. Burada söz konusu edilen, bütüncül bakışın bu ideolojik-politik tartışmalarla uzaktan yakından bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Modern felsefenin dünyaya bütüncül bakma gereksinimi onun insanlığa bir bütün olarak bakma arzusundan kaynaklanıyor, çünkü modern çağ inancından, etnisitesinden, cinsiyetinden, kuşak aidiyetinden bağımsız olarak insana insan olarak bakıldığı insanlık çağıdır. Burada Immanuel Kant’ın *Saf Aklın Eleştirisi*’nde Francis Bacon’a ithaf olarak alıntılardığı pasajı hatırlamak yeterlidir. Modern felsefede herhangi bir dini akımın, mezhebin, tarikatın, öğretinin veya okulun değil, bir bütün olarak insanlığın yararı gözetilmektedir. Bunun için felsefenin bilimselleşmesi gerekmektedir. Hegel, felsefenin eşyanın kendisine dönüş sürecini aynı zamanda bilgi edinme yönteminin bilimselleşmesi olarak kavrar. Onun takriben 1805 yılından sonra ilk somut biçimini almaya başlayan bilim sisteminin iki sütununu oluşturan *Tinin Fenomenolojisi* ve *Mantık Bilimi* beraber bilimsel kesin bilgiyi oluşum olarak temellendirmeyi amaçlar. Bunun için ekte sunduğumuz belgelerden Hegel’in *Tinin Fenomenolojisi* için kaleme aldığı ilan metnine bakmak yeterlidir. Hegel’de bilginin oluşumu, aynı zamanda epistemolojik öznenin dünya-tarihsel insanlık bireyi olarak oluşması anlamına gelmektedir.

Fakat Hegel, sistemini idenin, eş deyişle özün veya mutlak olanın oluşum veya bir gerçekleşme süreci olarak kavramaktadır. Bu, Hegel’in yöntemine ve sistemine ilişkin Hegelci hareket içinde başından beri yürütülen idealizm, materyalizm, sistem, yöntem ve tersyüz etme tartışmalarına işaret eder. Bu konuyu burada ele almak yerine, *Tinin Fenomenolojisi*’nin bilinç konusuna dair

bölümleri içerecek olan gelecek kitabımıza bırakmayı daha uygun buluyorum. Okur orada sorunun kapsamlı sunumunu bulacaktır.

Kant bu yöntemi “aşkınsal” (*transzendental*) olarak tanımladığı eşyaya dair formal felsefi bir yaklaşımda bulduğunu düşünüyordu. Kant’a göre felsefe pratik dünyaya yönelmeli, insanların eline dünyayı değiştirmeleri için yol ve yöntem sunmalı ve sonunda insanlar felsefe ile dünyayı edinebilmeli, dünyaya bizindir ve benimdir diyebilmelidir. Kant’ın burada dünya ile epistemolojik olarak kurmuş olduğu ilişki, bir özel mülkiyet ilişkisi değildir. Kant’a göre dünyayla kurduğumuz epistemolojik edinme ilişkisi, dünyayı evimiz olarak yeniden inşa etme ilişkisidir. Hegel’e göre de, kendine has, kulağa garip gelen tabiri ile “mutlak bilgi” ancak dünyayı edinebildiği oranda kanıtını getirmiş olur. Hegel’in bu tabir ile kastettiği, teorik olarak temellendirilmiş, pratik olarak sınanmış olan “bilimsel bilgi”den başka bir şey değildir. Fakat Kant’ın önerdiği bu yöntem kendisinin amaçladığından farklı bir sonuca götürmüştür. Hegel, burada Kant’ın amacını sahiplense de, onun yönteminin ortaya attığı sorulara yanıt vermek için yeni bir yol arayışı içindedir.

Hegel, Kant’ın yönteminin yol açtığı durumu betimlerken bir “alet” olarak görülen bilgi edinimi bir tarafta, bilgi ediniminin öznesi olan “biz” başka bir tarafta ve bilgisi edinilmek istenen “mutlak” daha başka bir taraftadır. Eş deyişle özne, yöntem ve bilgi ediniminin nesnesi (ki buna Hegel mutlak olan diyor) birbirlerinden tamamıyla kopuk oluşmuştur, birbirinden sanki tamamıyla farklı kökenlere sahip ve bu nedenle birbirine tamamıyla yabancıdır. Bu durumu Hegel “Giriş” bölümünde (paragraf 74) betimlerken şöyle diyor: “*bilgi edinmenin bir alet ve araç olduğuna ve bizim kendimizin de bu bilgi ediniminden farklı olduğumuza*” ikna olursak, “mutlak olanın bir tarafta durduğu ve bilgi edinmenin diğer tarafta kendi başına ve mutlak olandan ayrı”, “mutlak olanın dışında”, yani “gerçeğin dışında” olarak

almış oluruz. Hegel, bu ‘ya ya-da’ durumunu “hata-ya düşmekten” korkulduğu için “gerçeği bilmekten korkma” hâli olarak tanımlıyor. Fakat felsefe, Hegel’in “Önsöz”de (paragraf 3) dile getirdiği gibi “eşyanın kendisini ele almak” zorundadır. Burada söz konusu olan her yönlü yabancılaşma sisteminden kurtulmanın başka bir yolu bulunmamaktadır.

Hegel, yalnızca *Tinin Fenomenolojisi*’ni değil, tüm felsefe sistemini bu duruma karşı bilimsel bir çözüm olarak geliştirir. Filozof “Önsöz”de (paragraf 5) amacını açıklarken “(f)elsefenin bilim şekline yaklaşmasına katkıda bulunmak (*bilgi sevgisi* ismini bırakabilmek ve *gerçek bilgi* olmak), kendime koyduğum hedeftir” diyor. Buna göre Hegel’den sonra, yaygın olarak yapıldığı üzere, felsefeyi Eskiçağda olduğu gibi hâlâ ‘bilgi sevgisi’ olarak tanımlamak anakroniktir. Hegel’in felsefesinde doruk noktasına ulaşan modern felsefe, insanı içindeki ahlak yasası ile bütün bir evrende özne olarak kavrar ve bu hiçbir şekilde bir kendini bilmezlik veya kibir olarak alınmamalıdır. Felsefenin bilim şekline yaklaşması için filozofların yukarıda betimlediğim ve arkaik çağlardan beri süren yabancılaşmaya kalıcı bir çözüm üretmesi gerekmektedir.

Hegel’in burada söz konusu olan her yönlü yabancılaşma durumuna getirdiği çözüm, modern bakışa göre şekillendirilmiş, ekonomi politik bakışla zenginleştirilmiş Herakleitosçu-Aristotelesçi bir çözümdür. *Tinin Fenomenolojisi*’nin yayınlanmasına dair bizzat kendisinin kaleme aldığı “ilan” yazısında belirttiği gibi, amacı bilgiyi oluşum olarak ortaya koymaktır. Bilgiyi oluşum olarak ortaya koymak, onu potansiyelliği ve aktüelliği, oluşumu, geçerliliği ve tarihsel olarak yanlışlanması ile bir süreç olarak ortaya koymak demektir. Buna göre sistem öyle bir kurgulanmalıdır ki özne, bilgi edinmenin araçları olan yöntem, kavramlar ve bilgi ediniminin nesnesi, yani mutlak olanın kendisi; tümü aynı oluşum sürecinin içinde oluşuyor olarak kavranabilsin. Böylelikle her türlü yabancılaşma önlenmiş olacağı gibi